



ТРИЗЕНЬВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT **UKRAINIENNE**

Число 46-7 (452-3). Рік вид. X. 16 грудня 1934 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr

Париж, неділя, 16 грудня 1934 року.

Скарга Югославії до Ліги Націй, обміркування її на прилюдних засіданнях і приватні наради з того приводу призвели до появи внесеного французами проекту міжнародного порозуміння для боротьби з політичним терором, що його поставлено буде на порядок денний січневої сесії Ради Ліги Націй. Ми не спинятимемося тут на тій процедурі, що її вироблено в Женеві для полегшення чи принаймні притушкування гострих конфліктів, на тій грі протилежних сил і впливів перехресних, що при тому виявляються, намагаючися ввести інтереси країн, які виступають одна проти одної, в зовнішні ті самі береги раз на завжди встановленого шаблону.

Дійсність дуже часто розходиться з високо принціпіальними ухвалами, одноголосно прийнятими за зеленим столом міжнародних Женевських нарад. Та добрий тон не дозволяє учасникам їх помічати того протиріччя, того розходження.

Але в останній сесії є один момент, який особливо підкреслює штучність загальних формул і ставить під великий сумнів щирість принаймні де-кого з тих, хто їх одноголосно приймає. Участь в обміркуванні справи боротьби з політичним терором тов. Літвінова, представника тієї влади, яка терором лише й тримається і той терор і поза межі своєї імперії імпортує, яка терором в неслі дєржить Україну й інші окуповані землі, підриває в корні вартість майбутньої конвенції.

СССР в ролі оборонця проти терору! Справді «умілення достойная картина!» І не дурно англійські газети підкреслюють, що саме участь

совітського представника в обговоренні цієї справи виявляє краще, ніж що інше, внутрішню лицемірність женеївських розмов.

* * *

Зелена Буковина святкує століття народження свого ссслсвія, свого поета й будителя — Осипа Фсдьксвіча. Велика вага діялькості цього так щедро обдарованого природою сина наших гір для його батьківщини. Велика його роля і заслуга в розвитку національної свідомості його ближчих зсмяків. Великий його вплив на вихсвансєя низки покслінь буковинців сзиваєтьсєя й досі.

Ім'я його ввійшло і в загально-національний Пантсон наш. Великий буковинський писемєнник займає почесне місце в істсрії української літератури поруч з найвигатнішими іменами гадніпрлянськими й галицькими. Своїми сюжетами, мансрсю, мовою, на яких так яскраво відбився своєрідний побут цього чарівного кутка української зсмяі, він вніс свою вкладку в загально-національну скарбницю.

І сьогондєя, коли рідну зсмяі нашу поділеко між ріжними державами, всі українці, де б вони не перебували, з особливсю уважністю й теплотою віддають пошану великсму буковинцеві. Це бо свято культурне, об'єднуючи в однім почуванні всіх синів нашого народу, являєтьсєя святом не тільки буковинським, а загально-національним, яке підкреслює й змсцнює нерозривну єдність нашої нації.

З далескої чужини іменсєм усіх зсмяків наших з Великої України, і в розсіянні і вдома сущих, складаємо пошану пам'яті славного сина Зеленої Буковини.

Трагедія Михайла Грушевського і трагедія України.

Михайло Грушевський більш не живе... Рідко яка звістка так глибоко могла схвилювати ціле українське громадянство, цілу українську націю. Активним, практичним діячем він давно вже не був. Його постать, як політика, ще за життя увійшла до історії, але була й буде живсю та гігантська праця, яку гиконав він для українського народу. Наші шляхи давно розійшлися. Та «Каноса» глибока колись нас вразила, але ті, що близько знали й розуміли Грушевського, ніколи не могли трактувати той вчинок, як акт пристосовання до обставин,

як шукання життєвих вигод, тим більше, як акт зради. Великих людей судять іншими мірками, як простих смертних. До них ставлять більші вимоги, як до кого-будь іншого, їм не прощають того, що дарують середній людині. Висвітлити трагедію Грушевського, яка так тісно зв'язана з трагедією України, — це одно з завдань майбутніх істориків та його біографів. Щоб не робив Грушевський, нам, що коло нього стояли у великі й страшні часи, що бачили його в огні не фігуральному, а справжньому, що були свідками його незмірної сміливості, ясно, що Грушевський жив Україною і для України, що особисте життя його нерозривно й органічно з нею зв'язане.

Це був великий патріот, це був незрівняний історик, організатор і публіцист, справжній пророк українського визволення, але по-за тим це була людина, а людині властивим є мати свої моральні якості й свої хиби. І чим більша людина, тим яскравіше виявляються і ті й другі її риси.

У Грушевського стало сили, відваги й натхнення, щоб гарячим і сміливим словом збудити й покликати до чину український народ. Ніхто в більшій мірі не має права на титул фундатора Української Народної Республіки, як Михайло Грушевський. Він поставив державне завдання перед ще може не підготованими народними масами і самою інтелігенцією. Він зробив усе можливе й неможливе, щоб довести до проголошення державної суверенності, а потім і незалежності України. Величезна історична місія впала на долю нашого найбільшого історика. І його нещастям і нещастям цілої України було те, що він сам в собі не мав всього необхідного для того, щоб не тільки створити державу, але й втримати її в своїх руках...

Так багато було в цій постаті надзвичайних рис, гострого ума, досвіду, колосальної енергії, що якось дивно було бачити поруч з тим якесь фатальне нерозуміння найпростіших справ, які могла б виконати значно ліпше людина безкоштовно меншого масштабу, але більше пристосована до справжньої практичної політики. Це була велика людина для великих справ і не йому належало займатися політикою, організацією практичних, чисто річевих підвалин державності. Роля Грушевського в часи Центральної Ради з самого початку її існування була величезною, хоч іноді іншим діячам удавалося направити політику по своєму, стримуючи де-які гострі революційні наміри «замолодого» Михайла Грушевського.

І от за часи єсрївського міністерства справжнім і безперечним правителем України стає він сам. Тут і виявилася вся трагічність людини, що з таким запалом бралася за справу, але, переоцінюючи разом з тим свої дійсно надлюдські сили, не могла при допомозі людей слухняних, та не зовсім придатних для своєї ролі, виконати велике своє завдання...

Але не слід і переоцінювати ролю як цих людей, так і самого

Грушевського: фатальність історії, тяжкий хрест і долю, що мусіла пережити Україна, годі було перебороти навіть титанам.

Трагедія поягала в самій ідейній складці як переважаючої більшості української інтелігенції, так і її проводиря—Михайла Грушевського.

Ідея державности тільки входила в наші душі, але мозок наш ще не був перейнятий нею в тій мірі, як це було на той час потрібно. Історично обставини склалися так, що український націоналізм розвивався з соціалістично-народницьких настроїв інтелігенції.

А в часи революції російської цей зв'язок між націоналізмом і соціалізмом став ще більш тісним, фатальним і разом з тим неминучим. Підняти й повести за собою українську масу можна було тоді тільки поставивши перед нею як найдалі йдучі соціальні лозунги.

Во ім'я національної ідеї Михайло Грушевський благословив есерів і сам до них пристав. Маса пішла за ними. Українська держава була створена, але ці ідеї, добрі для привабливня, для пробудження народу, одночасно були отрутою, смертю для тої державности, за для створення якої вони були виголошені.

* * *

Михайло Грушевський глибоко переживав трагедію України. Вся діловита, здавалося б, чисто практична вдача його не в'язалася з романтизмом, але він був в душі такий самий романтик, як ті самі маси, що він їх очолив. Він безперечно тяжко пережив трагедію України, що була власною його глибокою душевною драмою... Але по своєму переживав він її. Його надзвичайна вченість, його сверхрозум не давали йому заспокоїтися й ясно стати на одну творчу лінію та її додержувати. Він не знав утоми в роботі, але він не міг витримати спокою, не вмів чекати, не мав того, що зветься політичною витримкою. Роки йшли, він не мав сили сидіти на еміграції, косяльгя його кликала додому, а розум працював і шукав ріжних шляхів. Розум підносив його далеко за горизонти чистого історика України до ширших поглядів історика універсального типу. Це була не зовсім звикла сфера для людини, що вік свій провела над встановленням фактів своєї національної історії, але він опановує по своєму цим новим історичним та соціологічним багажем. І Грушевський, що з такою хоробрістю, з такою завзятістю разом з нами боровся проти большевиків, несподівано прийшов до ідей зовсім для нього нових. Певно про це він писав в есерівських виданнях, але мені довелось чути де-що від нього самого влітку 1920 року. Ми жили разом у чеському селі. Я тільки-що повернувся з України, болюче відчував кожну звістку, яка звідти надходила. Грушевський ставився до того зовсім по філософськи, і його «байдужість» глибоко дратувала мене, але разом з тим з довгих розмов я бачив і розумів складну мережку, яку вироблював цей дивовижний розум: Римська імперія повставала перед його зором, бачив він занепад великої античної культури, появлення християнства, яке, здавалося йому, руйнувало всі людські здобутки,

всю красу життя й мистецтва... І все-ж на руїнах минулого створилося щось нове, щось позитивного: модерна культура. Хто знає, питався він себе, чи й більшовизм не несе з собою щось нове? Може і на цих руїнах виросте щось велике, може справді опанує цей рух цілим світом, може справді слід пристосувати українські національні інтереси до нових вимог життя? Може це дасть задоволення народнім масам, а коли ні, вони все це зметуть, і тоді треба бути на місці, на сто-рожі....

Він проводить народ, він, що вважає своєю місією служити йому, вирішив повернути додому будь-що-будь.

Яке глибоке розчарування мусіло охопити його, коли там, на місці побачив він справжню дійсність, відчув, що знизився до порозуміння з справжніми катами і тим позбавив себе в очах народу можливості очолити майбутній народній рух, якого він зрештою так і не діждався.

Безконечно прикро, що пішов Михайло Грушевський до цієї «Каноси». Яким великим прсміням сів би його смертний образ, коли б він лишився твердим і непереможним брцем, — першим головою цілої непокірної нації... Не судилося.

І замість того перед нами повстає образ нещасного старця, який вмирає в далекій стороні, всіма покинений, голодний і холодний... Так одходить у вічність один з найбільших українців не тільки сучасної доби, але цілої історії нашої. Михайло Грушевський, що покликав нас слідом за Шевченком і Драгмансвим стати нацією, стати господарем своєї землі, зайняти своє місце серед старих нардів світу, як той старий кобзарь з донькою повадиркою мандрує по тій чужині, проти якої колись підіймав він грізний голос, свою могутню руку.

Ця смерть символізує всю ту нечувану трагедію, яку разом з найбільшим її сином пережила і переживає вся українська нація.

Олександр Шульгіл.

Останні хвилини М. Грушевського і вшанування його пам'яті.

Михайло Грушевський помер 25 листопада с. р. не в Москві, як то зазначали газети, а в Кисловодському. Про останні хвилини великого вченого Діло (ч. 329) годіє такі відомості: •

«Ачал. Михайло Грушевський помер у Кисловодському (на Кавказі), в шпиталі, 25 листопада, в день по другій годині. Хворував довгий час на карбункул на лопатті. Робили йому шість операцій і дві трансфузії крові. Одначе вигнаний організм не міг побороти недуги. Доглядали його весь час дружина Марія ур. Вояківська (галичанка) і донька Катерина, відома вчена. Тиждень перед смертю був непритомний, лише зрідка говорив притомно. Кавказ називав великий небіжник (свєю другою батьківщиною. Кисловодськ любив він особливо, бо в ньому бував у різних порах свого життя, — і в ньому заснув навіки».

На звістку про смерть М. Грушевського совіт комісарів УССР ви-

ніс таку постанову: «Зважаючи на особливі наукові заслуги перед Радянською Соціалістичною Україною — похвати академіка Грушевського в столиці України Києві і похорон взяти на рахунок держави». Для переведення тої постанови організовано спеціальну комісію. Сім'ї покійного призначено пенсію 500 карбованців на місяць («Известия», ч. 275 з 26. XI с. р.)

Безмежним цинізмом перейнято цю ухвалу совітської влади про ліцеїрну посмертну пошану людині, яку та-ж сама влада за життя видалила по-за межі України, позбавила можливості продовжувати наукову працю і засудила на доживотнє вигнання, на повільне вмірнення на чужині.

Поховано М. Грушевського 29. XI в Києві на Байковому кладовищі.

* * *

Звістка про смерть М. Грушевського глибоко вразила українське громадянство, яке повсюди, на рідних землях і на чужині, виявило свою пошану до пам'яті першого голови Української Держави і великого вченого.

У Львові. На звістку про смерть М. Грушевського на будинках українських установ було вивішено жалібні іоргни. Наукове Товариство ім. Шевченка, його Історична секція, «Просвіта», «Рідна Школа», Учительська Громада розліпили по місту жалібні оповістки.

Заходами Української Парламентарної Репрезентації в катедрі св. Юра в неділю, 2 грудня, одслужено було поминання Богослуження з торжественною панахидою за першого голову Української Держави Михайла Грушевського, що помер смертю мученика за справу українського народу». На ту сумну урочистість з'явилися представники всіх українських установ та численне львівське громадянство.

Одбулася у Львові низка урочистих збірань, присвячених пам'яті покійного. Так, одбулося засідання Центрального Комітету Українського Національно-Демократичного Об'єднання під головуванням редактора Василя Мудрого. Докладну промову висловив голова УНДО посол Дмитро Левицький. Того-ж дня увечері відбув жалібне засідання Відділ Наукового Товариства ім. Шевченка під головуванням В. Дециевича, який у своєму слові дав характеристику «світоча української науки та найбільшого громадянина України». Ухвалено скликати жалібне засідання всіх трьох секцій, взяти ініціативу улаштування загально-національного жалібного свята та вмурувати у домі Н. Т. Ш. пам'ятну таблицю в честь покійного. Одбули тако-ж свої жалібні засідання секції Н. Т. Ш.: історична — під головуванням д-ра М. Чубатого, філологічна — під проводом д-ра І. Свенціцького. Оддали належне пам'яті покійного так само урочистими зборами Соц.-Радикальна Партія та львівське соціалістичне робітництво. На останніх зборах з промовахи виступили представники Української Соц.-Демократичної Партії та робітничих організацій. («Діло»).

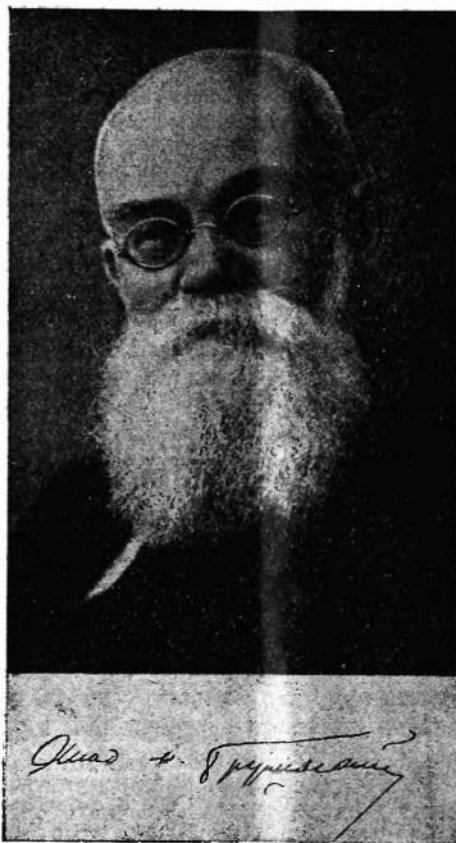
Газети містять звістки про вшанування пам'яті М. Грушевського з рідних провінціальних міст: Перемишля, Рогатина, Чорткова, Стрия, Рівного та інших.

У Варшаві. Пам'ять М. Грушевського урочистими зборами вшанував Український Клуб. З доповіддю виступив п. М. Ковалевський та п. Гліб Лазаревський.

Український Науковий Інститут улаштував 6-го грудня жалібну академію пам'яті М. Грушевського з промовами: голови Інституту проф. О. Лотоцького — «Михайло Грушевський, як постать історична в українському національному житті» та проф. М. Кордуби — «М. Грушевський, як історик».

У Берліні. Жалібну академію пам'яті Михайла Грушевського влаштував Український Науковий Інститут разом з Українською Громадою з таким програмом:

1) проф. д-р І. Мірчук — «Вступне слово»; 2) доц. д-р Б. Крупицький



Михайло Грушевський

(З фотографії «Українського Тижня»)

— «М. Грушевський — історик України»; 3) проф. д-р З. Кузеля: «М. Грушевський і його наукова діяльність у Західній Україні»; 4) д-р М. Антонович — «М. Грушевський, як історик культури», 5) доц. В. Леситович: «Мої спомини про М. Грушевського».

У П р а з і . Ініціативу влаштування панахиди і жалібної академії взяло на себе товариство «Єдність», закликаючи представників інших організацій на спільну нараду з того приводу. («Ук. Тижд.»).

У П а р и ж і . Жалібні збори, присвячені пам'яті М. Грушевського влаштувала Українська Громада. В програмі промови проф. О. Шульгина і п. М. Єремєєва.

В Б р ю с е л і . Захолами Парафіяльної Ради перьви св. Володимира Великого одправлено було поминальне Богослуження з урочистою панахидою, а потім одбулася урочиста академія пам'яті М. Грушевського.

Цінне признання*)

Совітська влада категорично заперечувала факт голоду на Україні, відмовила на цій підставі дозволу європейським організаціям на допомогу голодуючим, приписуючи своїм ворогам творення і поширення подібних чуток. Не змогли ані листи засуджених на голодну смерть людей, ані дописи кореспондентів, ані фотографії, спrowadжені з України з великим ризиком. Все це заперечувалося й виставлялося, як «інтрига буржуазії проти пролетарської держави».

Аж нарешті маємо мимовільне признання одного з совітських діячів, яке дозволяє більш-менш встановити число жертв цього страшного голоду.

На пленумі Харківської міської ради 6-Х 1934 року «український строста» Г. Петровський, розхвалюючи совітську владу за все те, що вона зробила для людности України, сказав, що «одним з яскравих показників зростання матеріального добробуту країни є збільшення людности». І далі подав по-між інших цифр, що в 1933 році людність сягає 31.686.000 («Вісти» з 12. X. 34 р. ч. 236-4223).

Той-же самий староста Г. Петровський в своїй «святочній жовтневій» промові лише 7. XI. 1932 р. казав, що «Цього року (с.-т. 1932 Ред.) людности на Україні є вже 32.122.000 («Вісти» 7. XI. 1932 р. ч. 255-3653).

Отже маємо дві цифри: за рік 1932 — 32.122.000 і за рік — 1933 — 31.686.000. З цих цифр кожний може побачити, що нема збільшення людности, але є зменшення, яке виносить 436.000 душ. Наслідуючи Г. Петровського, можна ствердити не зростання, а брак матеріального добробуту України під совітською владою.

Цю цифру — 436.000 душ, цифру зменшення населення України, одержано за поміччу простого арифметичного ділання, віднявши від цифри людности в 1932 році цифру людности в 1933 році.

Але-ж відомо, що при обчисленні населення завше береться під увагу приріст його.

Щоб встановити цей приріст звернемося до тієї-ж промови Г. Петровського на пленумі Харківської міської ради 6. X. 1934 року («Вісти» з 12. X. 1934 р. ч. 236-4223). Він говорить: «Як що в 1927 році на Україні було всієї людности — 28.900.000 (округлено), то в 1929 році у нас вже було 30.254.000; в 1933 році людність сягає 31.686.000.

Міської людности в 1927 році було — 4.000.000. В 1933 році вона становить по-над 7.000.000.

З цього офіційного признання відповідального українського совітського діяча — «червоного президента» Г. Петровського, видно, що за два роки 1928—29 приросло населення на Україні на 1.354.000 або по 677.000 що-року.

*) Автор замітки, присилаючи її до редакції «Тризуба», повідомив нас, що він одночасно вислав її й іншим журналам та газетам.

Ці цифри майже цілковито збігаються з тими цифрами, що подавалися в статистичному річному збірнику Центрального Статистичного Управління України, який якраз в кінці 1929 року був припинений московською владою на Україні і з того часу не виходить.

І тут Петровський нічого не ховає.

З цих-же признань Петровського видно, що за чотири роки пізніших, а саме 1930, 1931, 1932 і 1933, населення України зросло тільки на 1.432.000, або в середньому — по 358.000 душ річно. Значить, приріст в порівнянні до років 1928 і 1929 та й всіх попередніх—зменшився майже вдвое.

Г. Петровський не пояснює чому-то в другій п'ятирічці так мало стало родитись на Україні. Здавалося б, що пояснення можна знайти в колективізації, «розкуркуленні» та взагалі в «запамороченні від успіхів», що мало місце якраз в ті роки, і конкретний наслідок тих заряджень маємо у вигляді спаду приросту населення вдвое.

Однак, хоч і здорово стряснули організмом краю, та все-ж не може від повищих причин наступити такий катастрофальний спадок приросту. Він може й повинен бути, але в значно менших розмірах.

І от, коли з наведених 4-х років — 1930, 1931, 1932 і 1933 відкинемо останній рік — 1933, а підлічимо, який приріст був протягом 1930-1932 р. р., то й підійдемо до того, що старанно заховує совітська влада, що заховав у своїй промові Г. Петровський. В 1929 році населення було — 30.254.000, а в 1932 році 32.122.000, с.-т. за ці три роки приріст населення виносить 1.868.000 душ, або по 622.666 душ річно.

Інакше кажучи, порівнюючи з р. р. 1928-29 приріст зменшився, але не так страшно, як то виходить за Г. Петровським.

А виходило воно так у Петровського тому, що він хотів за рахунок загального приросту протягом кількох літ сховати страшний голодний рік 1933, сховати ті жертви голоду, які вмерли на Україні в наслідок нелюдської політики совітської влади в стосунку до селянства.

І виходить за тим-же Петровським, що населення не тільки не зросло, але зменшилося на 436.000 душ. До чого треба додати приріст, що виносив роками колективізації і розкуркулення 622.666 душ річно.

Таким чином, разом українського населення зникло з терену України $436.000 + 622.666 = 1.058.666$ душ.

Можна припускати, що вони не всі вимерли, що частину їх вислано до Сибіру, Соловок, на каналські роботи, але від цього України і її народів не легше.

Окрім того, це припущення і менш правдоподібне, бо масові висилки в 1932 році вже значно змаліли.

Не гайтеся з передплатою «Трибуна» на 1935 рік!

Це цифра що найменша і цілком сфіційна, бо виходить вже від самого совітського уряду УССР.

Досі багато було в пресі українській і чужинній всяких відомостей про наслідки голоду на Україні. Було і 10.000.000 і 6.000.000 і 2.000.000 жертв його, але урядово до них не признавалися. Тепер те-ж не признаються і, очевидно, відверто не признаються.

Але цю цифру в 1.058.666 вже на підставі признань Петровського можна вважати за сфіційно визнану і зовсім без чіплянь до совітської статистики.

Коли взяти на увагу, що на Україні на місце зісланих і вимерлих українських селян, надсилали масово з Москвщини переселенців, то тоді кількість українських вимерлих селян ще побільшується. На жаль, докладної совітської статистики про кількість переселенців на Україні немає. Очевидно, що їх дуже багато.

Совітська преса подає тільки промови високих совітських достойників, в яких ті стверджують, що переселенці на Україні є.

Про це першим говорить сам Постишев («Вісти» з 5. I. 1934 р. ч. 5-3992), потім Косієр («Ксмуніст» з 23. 7. 1934 р. ч. 169-4541) і нарешті знову Постишев («Вісти» з 23. X. 1934 р. ч. 245-4232).

Втікачі з України страшно обезлюдення України і переселення туди чужинців лише стверджують.

А на підставі цього, хоч і без точних цифр, цілком підставно можна твердити, що в числі тих 31.686.000 людности на Україні в році 1933, що подає Петровський, є що найменше 1 мільйон переселенців-чужинців. А це значить, що українців в році 1933 вимерло значно більше, як то виходить за самим Петровським.

Неподачу ним цифри населення за 1934 рік, — хоч вже міг погати, бо час, — можна з'ясувати лише тим, що голод в періоді часу 1933-1934 знову багато забрав жертв з України, особливо селян. Що міська людність зросла, в цім нічого нема дивного; зросла вона за рахунок українського голодного селянства, що тікає до міста по хліб, бо на селі вже хліба нема, там його грабують, виривають — без перебільшень — з рота.

Та й те збільшення міської людности не тішить, бо воно хворобливо ненормальне.

А по-друге, ще питання — скільки в міста українські прибуло чужинців-зайд?

Отже, українська людність, українське селянство вигибає, вмирає, а через новороджених занепагає й біологічно, бо батьки, виснажені голодом і працею, дають слабоките потомство.

І діється це в ХХ столітті, в добі розвитку всіляких «соціяльних забезпечень», під владою «робітниче-селянською», «пролетарською», яка свідомо винищує українське селянство та вигнає Европі права нести йому посильну допомогу, облудно запевнюючи про відсутність голоду.

Листи до земляків.

XXXVII

Поворот до Києва.

Недавно в «Правді» я прочитав кореспонденцію з Києва про те, як змінилося в ньому життя під впливом перенесення туди столиці УССР. Пізнати не можна!

Замість похмурих, безлюдних вулиць ще недавнього часу, повсюди сила народу, який бадьоро поспішає по своїх справах. Величезний рух трамваїв та авт, котрим, зовсім по столичному, порядкують «мілітони» в білих рукавичках. Розпочалася праця розбудови побережжя Дніпра, що за якийсь рік випередить по своїй красі тутешню «Promenade des Anglais» у Ніці. Скрізь чувається піднесений настрій та радість, що тут «разом з нами живе... тов. Постишев».

Так, чорним по білому і надруковано: вірнопoddаний київський народ безмежно радіє з того, що серед нього живе тов. Постишев. Зовсім, як в старі часі. Варто було «возлюбленому монархові» ошчасливити своєю присутністю яке-будь місто, як там негайно відчувався планетарний приплив вірнопoddанчих почувань та всенародньої радості.

Що ви зробите? Така вже убога московська вдача, що державність, нею зтворена, переживши одну з найбільших у світі революцій, як той біблейський пес, «повернулася знову на блевотину свою». Тому то дуже часто звичайний совітський обиватель, як його малюють деякі правдиві письменники, питає себе, а чи треба було ту саму революцію робити?

Тим часом, то їх справа. Що-до нашої української революції, то я твердо знаю, що її робити треба було, і нам, українцям, тут каятися немає чого. А розмову цю я завів з того приводу, що мене вже давно цікавить питання про перенесення столиці сучасної України до Києва. До цього часу я все не вірив, що це справді буде, але тепер бачу, що помилявся, і Київ справді повернені, навіть большевиками, його історичні права.

Щоб воно це могло означити?

* * *

Оскільки я міг з цією справою познайомитися, її й зараз неможливо вважати цілком ясною. Боюся, що ніхто, навіть самі большевики, не мають задовольняючого пояснення цього рішення. Здається, що ми дуже перебільшуємо большевицьку далекозорість, плановість та обгрунтованість їхнього поступоування. У них так саме, як і в інших

Обов'язок кожного громадянина УНР підтримувати свій орган!

урядів та взагалі людей, дуже часто верх бере імпульсивність, піддавання часовим настроям та впливам...

Офіційна версія, яку було не раз проголошено, пояснює це перенесення, з одного боку, тим, що становище СРСР остільки зовнішнє зміцнилося, що дозволяє поворот до Києва української влади. З другого боку, перенесення її туди буцім-то вимагається тако-ж потребами наблизити її до хліборобських районів. Ну хто-ж може повірити цим байкам? Як раз саме тепер зовнішня ситуація СРСР стає все більш і більш небезпечною, а що-до хліборобських районів, то кожному на мапі видно, що Харків до них значно ближче.

Кореспондент «Социалистического Вестника» пояснював це, як свого роду уступку національним почуттям України. Після мамаєвського походу Постишева на українських комуністів, на різні місцеві совітські інституції, треба було яксь задемонструвати незмінність курсу що-до національного питання. Знову і тут чувається багато штучного та фальшивого, мало відповідаючого позиціям «генеральної лінії».

Начеб-то ближче до правди де-які догадки ємігрантські, що тут ходить про те, аби і Київ та інші центри Правобережжя так само «українізувати», як це зроблено з Харківсьм, Донським басейном, Катеринославсьм і т.ин. Разом з тим, маючи столицю України в Києві, значно легше буде перевести новий її територіяльний перерозподіл, з остаточним підпорядкуванням Москві її промислових районів. Що Київ, з його національним обличчям, давно муляв очі большевикам, то це свята правда. Що підпорядкування промисловости України Москві весь час провадиться і що бажання відірвати ці райони від України й адміністративно мається, мабуть ніхто заперечувати не буде. Але є сумніви, що для досягнення й першої і другої мети, треба конче перенести столицю. Маються для цього інші засоби, більш дійсні, але менш гучні.

Зважаючи на все, на мою думку, більш задовольняючих пояснень треба шукати в якійсь іншій площині.

* * *

Коли я кажу, що треба шукати, то тим самим я зовсім не похваляюся, що я їх знайду. У мене нема такої пики й самопевности, що я мудріший від інших. Просто маю сесю думку, яка може бути кращою від інших.

Само по собі я втримаюся від того, щоб шукати їх в заярах большевиків. Перш за все вони добре засвоїли правило Тагеїрана, що язик нам дано для того, щоб заховувати свої думки, а друге, і це є головне, вони тако-ж, як і всі інші уряди всього світу, часто творять те, чого вони не розуміють. Вони підпорядковуються в е л і н н я м історії, її процесам, які й досі нерозгадані у своїй закономірності...

Так одже й тут, у справі повороту до Києва, большевики виконали єдин з таких наказів. Мусіли це зробити, хоч мабуть зовсім цього не хотіли.

Зробили вони це, підпорядковуючись тиску міжнародних своїх відношень, напередодні свого вступу до Ліги Націй, знаючи міжнародне значіння українського питання взагалі і відношення поважних чинників до нього серед цієї установи. Пішли вони на це тако-ж під впливом українського національно-державницького руху, що ідейно очолюється еміграцією і який ніколи не визнавав іншого державного центру України, крім Києва. Вирвати з рук його цей аргумент, промовляти в ім'я України не з якогось Харькова, що Ллойд-Джордж весь час плуває з якимось російським генералом, а з самого Києва, остільки привабливо, що тут можливо поступитися чистотсю «генеральної лінії» що-до «українського шовінізму».

Тоді й на господарювання тов. Постишева на Україні спадає сьайво старої української столиці. Не дармо-ж радіє так вся Україна, що він зараз живе в Києві.

Але боюся я, що нічого з цього не вийде. Доведеться, і то мабуть незабаром, забратися тов. Постишеву з усією його кмпанією геть із Києва, із України.

St. Jean de Maurienne.
5. XII. 34.

К. Ніво.

Лист із Праги

Святкування ювілею проф. О. Лотоцького в Празі.

Українське Історично-Філологічне Т-во в Празі присвятило своє засідання 27 листопада с. р. святкуванню 40-літнього ювілею наукової і 45-літнього ювілею літературно-громадської діяльності проф. Ол. Гн. Лотоцького. Свято відбулося в скромних межах звичайного засідання (згідно з бажанням ювілята), і нікому не було послано спеціальних запросин, а тільки, як звичайно, дано оповістку про засідання в останнім числі «Українського Тижня». Не вважаючи на це, зішлося коло 60 людей, число, як на сьогоднішні грязні обставини, дуже не мале. Прибув на засідання й сам ювілят, який приїхав на кілька днів з Варшави. Засідання відкрив глова Т-ва проф. Д. Антонович, який підкреслив наукові й громадські заслуги ювілята й назвав його «лицарем української книги», вказавши на те, що всі 45 літ громадської праці проф. Лотоцького були присвячені боротьбі за українську книгу, як символ українського національного відродження. Промовць, як давній знайомий ювілята, пригадав його з перед 40 років і ствердив, що Ол. Гн. Лотоцький і тепер такий живий, енергійний, загалний до роботи й одушевлений незмінно національним ідеалом, як і 40 років тому, за початків його діяльності. Ні літа, ні праця, ні тяжкі особисті втрати, ні роки еміграції не зломали його духа, не ослабили його енергії, яка останніми часами так блискуче виявила себе в організації праці Українського Наукового Інституту у Варшаві.

Запросивши ювілята зайняти місце за президіальним столом, глова зборів передав слово секретареві Т-ва д-ру С. Наріжному, який про-

Прислухайте нових передплатників для «Трибуна»!

читав присланий з Варшави догляд проф. В. Б і д н о в а, що сам не міг приїхати через недугу, на тему про наукову й літературну діяльність ювілята. З властивою йому докладністю й точністю переназав проф. Біднов головні моменти з літературної біографії ювілята, починаючи з його першої кандидатської праці в Київській Духовній Академії, праці, що заслужила надзвичайний похвальный відзив професорів-рецензентів, і кінчаючи його останніми працями вже у Варшаві. Автор догляду виразно зазначив надзвичайну різноманітність наукових і літературних інтересів проф. Лотоцького, які однак всі концентруються біля дослідження історичного й сучасного життя українського народу й оборони його національних інтересів.

Другий докладчик проф. В. Садовський зугинився на діяльності проф. Лотоцького, як експониста. Референт дав перегляд праць ювілята на полі економіки й освітлив його організаційну чинність в справі організації дослідження економічного й фінансового стану України. Як характеристичні риси економічних праць ювілята докладчик висунув його змагання до конкретності, до базування висновків на першо-джерельх і відсутність у нього впливів народницьких тенденцій, поширених в той час в економічній літературі в Росії. Докладчик підкреслив різноманітність тих тем, які приваблювали дослідницьку увагу ювілята: аграрне законодавство і аграрна реформа, організація земельного кредиту, ощаднича справа, охорона праці с.-г. робітників, акціонерне законодавство то-що.

Третій докладчик проф. Д. Д о р о ш е н к о схарактеризував громадську діяльність ювілята. Він намалював ту всяку атмосферу зневіри й почуття неосязності своїх ідеалів, які були обхопили нечисельних свідомих українців 45-50 років тому, саме тоді, як уперве виступив на громадському полі Ол. Гн. Лотоцький, і підкреслив, з неогрому віру в свій ідеал і невичерпний запас сил і зважття, з якими ювілят почав свою працю і які він зберігає до нині. Докладчик перейшов усі етапи громадської праці проф. Лотоцького, від скромного студентського гуртка почавши, далі працю в Петербурзі на становищі неофіційного представника українства в російській столиці, за часів революції і українського державного будівництва, на еміграції й нарешті у Варшаві, як організатора української наукової праці.

На засідання, не зважаючи на його інтимний характер, прибули де-які офіційні представники місцевих українських установ і були наміслані привіти. Українську Господарську Академію в Подєбрадах заступав ректор проф. Б. Іваницький, Український Педагогічний Інститут у Празі — проректор проф. Л. Білецький, філософичний факультет Українського Вільного Університету — декан граф. Д. Дорошенко. Привіти надійшли від єпископа Полікарпа Луцького, від української сьмейної репрезентації в Саліні, від української гімназії в Луцьку, від Чесько-хресного Братства в Луцьку, від Т-ва імени П. Могилі, від Союзу Жінок-Українок на Волині, від протопресвитера армії УНР о. П. Пашевського, від посла Тележинського, від Музею Визвольної Боротьби України у Празі, від Союзу Українських Письменників та Журналістів, від Українського Педагогічного Т-ва, від Т-ва б. Воляг Армії УНР, від Українського Об'єднання в ЧСР, від Українського Республікансько-Демократичного Клубу в Празі, від Українського Жіночого Союзу, від акад. Ст. Смаль-Стоцького, від проф. О. Ейхельмана, від граф. С. Бородавського, і ще від цілого ряду українських установ, товариств, корпорацій і від окремих осіб. За браком часу читалися лишень самі назви й наймення — від кого були ті привіти.

Цілий ряд привітів, як ми довідалися, з Галичини (в тім числі від

Складайтесь гуртками на групову передплату «Тризаба»!

митрополита А. Шептицького) і з-за кордону, був надісланий на варшавську адресу ювілянта*).

Ювілянт в дуже гарній чутлій гомові дякував Управі Українського Історично-Філологічного Товариства і всім присутнім, скромно заявляючи, що не визнає за собою тих заслуг, про які говорено в докладах. Й відносячи всі теплі слова, сказані на його адресу під час засідання, на карб тих ідей, яким він присвятив своє життя й які об'єднали всіх присутніх і на сьогоднішнім засіданні.

Збори привітали ювілянта довгими оплесками, а голова, закриваючи засідання, промовив коротке слово, в якому ще раз підніс заслуги ювілянта перед рідним народом і сказав, що ювілянт сміливо міг би сказати про себе словами Шевченка:

Ми чесно йшли,
У нас нема дзерна неправди за собою.

Того-ж вечера, зразу після засідання (яке відбулося в огні з аудиторій філософського факультету Карлового Університету), Управа Українського Жіночого Союзу урядила в своїй ідальній товариську вечерю в честь ювілянта, куди грійшло 40 гостей. Товариську бесіду відкрила голова Союзу пані З. В. Мірна, а потім полилися промови—поважні й жартовливі, спомини й просто тости за ювілянта. Промовляли: Є. Вировий, проф. Б. Іваницький, проф. М. Славінський, проф. Ол. Колесса, проф. Л. Грабина, доц. О. Бочковський, д-р Пархоменко, проф. Білецький, В. Прихолько, проф. Д. Антонович. Ювілянт відповів кожному зокрема — в жартовливому тоні, а на прикінці сказав довшу промову, в якій виложив своє, як він сказав, кредо і свій заповіт. Він сказав, що його покоління, дарма, що йому довелося зазнати багато всякого лиха, може вважати себе щасливим, бо йому довелося зазнати найвищого щастя — бачити відродження української державности, про що й не снилося нашим батькам і дідам. Тому, не вважаючи на сучасне лихоліття, ніщо не може зломити його віри в остаточної перемоги наших великих ідеалів; нам треба кожному робити своє діло, твердо триматися засади, виложеної в народній пісні: «А ти, Марку, грай!»

28 листопада урядив прийняття проф. О. Лотоцькому в помешканні Українського Жіночого Союзу Республікансько-Демократичний Клуб, якого ювілянт був основним членом і довголітнім головою. Збори були відкриті головою Клубу проф. М. Славінським, який в своїй промові дав характерні риси праці проф. О. Лотоцького, і інтересливий його рідко, як працівника на полі творення української культури. Заступник голови клубу проф. К. Манієвич в своїй промові дав спробу характеристики індивідуальности ювілянта, підкресливши той конструктивний характер, який носить й носить його праця. Після цих офіційних докладів представників клубу з промовама виступав ряд учасників засідання; серед них були п. З. Мірна, інж. Б. Бутсвський, проф. Б. Іваницький, проф.

*) Тому що про свято, яке вийшло по-за межі празького, не подано заздалегідь відомостей, що воно матиме характер загального вишнуння ювілянта, неможливо було сконцентрувати в Празі на той день численні привіти з інших країн. Так, з Парижа наміслено було на адресу ювілянта до Варшави привіти: од Редакції «Тризуба», Української Бібліотеки ім. С. Петлори в Парижі, Головної Еміграційної Ради, Генеральної Ради Союзу Українських Еміграційних Організацій у Франції. Крім того, вітали ювілянта листовно, так само на Варшаву, окремі особи: Є. і В. Пролоковичі, прот. І. Бриндзан, проф. О. Шулгин, І. Коєнго.

Рада Української Бібліотеки ім. С. Петлори в Парижі надіслала, крім того, привіт своєму першому вечньому членові і на засідання Історично-Філологічного Товариства в Празі. Ред.

В. Садовський, проф. Ф. Слюсаренко, п. Л. Садовська, В. Приходько, проф. Л. Грабина, інж. В. Сібік, полк. Філонович, проф. О. Бочковський. Відповідаючи на промови, кілька разів забирає слово сам ювілянт, спинившись в одній з своїх промов на характеристики й завдання роботи Наукового Інституту в Варшаві, який є головним осередком його теперішньої праці.

Бадьорий настрій, в якому проходили всі зібрання, зв'язані з святкуванням ювілею проф. О. Лотоцького, повні енергії, завзяття й віри виступи на них самого ювілянта надовго лишать ясний спомин у всіх учасників цих небуденних урочистостей.

Д. С.

До становища української еміграції у Франції.

Широке притягнення чужинецької робочої сили до Франції післявоєнного часу досягло свого кінця в 1930 році, коли події показали, що світова економічна криза не мине й цієї, досі, ніби, цілком благополучної в цьому відношенні країни. Вже починаючи з цього часу, державні французькі органи, що видають справою чужинецької робочої сили, починають потроху затримувати й зменшувати іміграцію шляхом утруднення в'їзду до Франції чи за допомогою контролю контрактів.

З розвитком економічної кризи виявилось, що цих заходів не вистачає, і в 1932 р., і особливо в році минулому, французька влада перевела ще де-які додаткові заходи (встановлення відсотків для де-яких професій, заборона приїзду нових робітників на де-які праці і т. и.), що могли стримати велику хвилю еміграції з усіх країв Євргії. Ознак раптової різкої зміни в іміграційній французькій політиці ще не передбачалося. Проте в цьому році вона наступила. Поводом для цього було не тільки економічне становище (збільшення безробіття, застій торгу й промисловости і т. и.), але в де-якій мірі й політичні внутрішні й зовнішні причини, про які тут за браком місця говорити трудно.

Факт той, що новий французький уряд під вражінням того, що «проблема чужинців» у Франції зробилася справжньою національною контроверзією», поставив її у всій широчині на порядок денний своєї праці.

Трудно ще говорити, у віщо виллється конкретне рішення проблеми в цілому. В цей мент можна говорити лише про те, що вже офіційно відомо. Офіційно-ж відомо дві речі: по-перше, 27. XI депутатам французького парламенту роздано «законопроект про посилення кар за порушення чужинцями розпорядження про висилку», по-друге, заява 29. XI в Палаті Депутатів міністра праці п. Жакьє відносно заходів для зменшення кількості робітників-чужинців у Франції. Суть законопроекту зводиться до того, що чужинець, який не виконав розпорядження про його висилку, буде віддаватися під суд і каратися від 1 до 5 років в'язниці; за трьох разовий рецидив протягом 10 років винні будуть висилатися на заслання до Гвіяни.

Що торкається заяви міністра праці п. Жакьє, то зміст її такий: «Ми ніколи не думали боротися з безробіттям виключно шляхом видалення чужинців. Раптом не можна позбавитися 800.000 робітників. Але проте треба визнати, що у Франції в цей час працює надто багато чужинців. Ми вирішили енергійно переводити закон 10 сергня 1932 року, що встановлює для чужинців-робітників процентову норму. Ми переглянемо всі старі декрети. Відсоток працівників-чужинців буде зменшений у всіх галузях до 10 максимум. Я дав інструкції обмежити видавання робітничих карт. Звичайно, можливі виключення з огляду на родинний стан в інтересах самих роботодавців, але виключні випадки

будуть вирішатися особисто мною. Ні один новоприїзний чужинець не може розраховувати на одержання робітничої карти. Я розпорядився тако-ж, щоб карти встановлялися лише чужинцям, що прожили у Франції не менш двох років. Мало того. Раніше вважалось, що чужинець, що прожив у Франції поперх 5 років, ніби автоматично набуває право на одержання й обмін робітничої карти (права на роботу). Це правило насується. В майбутньому в кожному окремо у випадкові буде переведитися адміністративне розслідування, від результату якого буде залежати рішення міністерства праці».

Розуміється, всі намічені заходи говорять про всіх чужинців взагалі, не виділяючи з них окремо політичної еміграції, але всі вони в той чи інший спосіб торкаються і цієї еміграції, поскільки вона є затрудненою чи поскільки, напр., той юридичний статут, який був вироблений Лігою Націй і прийнятий Францією для українців, росіян і вірмен у Франції (нансенівська еміграція), не завжди на практиці примінюється.

Торкнемося перш за все справи висилки. Хоч Ліга Націй кілька разів прохала своїх членів не висилати політичних емігрантів із Східної Європи без того, щоб якась інша країна не згодилася їх до себе впустити, такі висилки мають місце в тому числі й у Франції. Висланий в таких умовах, не по своїй вині наражається на рецидив і, очевидно, фатально мусять докочитися до Івіяни, бо він сам не в силах перебороти труднощі виїзду до якоїсь країни, коли всі держави позамикли свої кордони.

Що торкається заходів, намічених в заяві міністра праці, то їх юридичне значіння для еміграції, якою опікується Офіс Нансена, полягає в тому, що закон, так мовити, буде мати оборотну силу, і емігранти, що своїми зусиллями й працею вибилися на ліпші становища, будуть цих становищ позбавлені. Приміром, емігрант який в'їхав по сільсько-господарському контракту і відбув його, коли він перемінив свою працю на промислову, може бути її позбавлений і повернутий на сільсько-господарську працю без огляду на те, які це може мати наслідки для його добробуту.

Крім того, в намічених заходах ніде не згадується про різницю між звичайними емігрантами-заробітчанами, які мають змогу повернутися до дому, і емігрантами політичними, які такої змоги не мають. Ці дві прикмети згаданих заходів роблять їх дуже небезпечними як для нашої, так і всієї еміграції, якою опікується Офіс Нансена. Значіння всіх цих заходів ця еміграція зрозуміла й пильнує зм'ягшити для себе їх наслідки. Представники еміграцій, в тому числі і української, докладають всіх сил, щоб нові розпорядки було якось зм'ягшено для політичних емігрантів.*) Схему того, чого хотіла б добитися еміграція для того, щоб як-так унормувати своє становище, можна уложити в такий спосіб:

1. Визнання особливого юридичного становища еміграції, якою опікується Офіс Нансена, і надання статутів їй, який вже заведений декретом, більшої фактичної сили та погодження із законодавством країни.

2. Спеціально для української еміграції — визнання її національності, бо різна практика часто доводила, а тепер ще більше буде доводити до пририх наслідків і непорозумінь.

*) Див. об'їзники Генеральної Ради Союзу Українських Еміграційних Організацій у Франції та Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції. З тих об'їзників видно, що названі організації досягли в цьому відношенні значних позитивних результатів.

Вирівняйте перед кінцем року ваші залеглості за тижнями!

Конкретно нансенівська еміграція у Франції мусіла б прохати погодження таких її пощадань:

1. Щоб така серйозна міра, як видалення нансенівських емігрантів, робилася або по суду, або з відома і при захисті представника Офісу Нансена.

2. Щоб при висилках висиланим видавалися нансенівські паспорти, бо з паперами дуже трудно дістати візу, а без паперів емігрант автоматично прирівнюється до злочинця і всюди є переслідуваний.

3. Щоб при звільненнях з праці нансенівські апатриди звільнялися в останню чергу, а комбатанти українці, як бувші комбатанти дружніх і союзних країн, розглядалися за посвідками українських організацій.

4. Щоб в карт д'ідантіте українцям писано було отриманню українську національність за посвідкою від «Сервіс де Рефюж'є Юкраїнен».

5. Щоб асекурванці емігранти-робітники нансенівської категорії, — так само, як і що-до праці, — позбавлялися в останню чергу шомажної допомоги.

6. Щоб безробітні емігранти не позбавлялися права на грацію і робітничих карт і щоб не переводилися в категорію «без професії», бо така зміна, крім того, що б'є безробітнього грошево, ще й ставить його в цілком безправне становище надалі.

7. Щоб тим емігрантам, які в'їхали до Франції по колективних візах і потім при видачі перших карт д'ідантіте не одержали зазначення, яких чином вони в'їхали, було раз назавжди зазначено, що вони в'їхали по колективній візі, і щоб відсутність на руках у емігранта такої візи не була причиною його висилки.

Такі, на нашу думку, мали б бути головні прохання української еміграції до французької влади в цей момент.

Разом з тим, мусіли б еміграційні органи подати й інші, далі йлучі прохання. Економічна криза у Франції головню торнулася індустрії і на ній менше хліборобства і колоній, де є ще незаселені простори. Навіть, в пресі один з депутатів (п. Моріно) заявив, що еміграція до Марокко і Західної Африки є цілком можлива; ходить лише про фінансування цієї акції. Отже, не вдаючися тут у довшу студію цих питань, скажемо лише, що, безумовно, з значним погіршенням свого стану, але емігранти могли б ще влаштуватися на сільсько-господарські роботи в самій Франції і, маючи трохи грошей, сідати на землю як в самій Франції, так і в колоніях. Але що-до колоній, треба спеціальних переговорів і якогось способу фінансування.

Так коротко уявляється нам те, чого мусить добиватися наша еміграція у Франції, щоб не лишитися цілком безправною і в безнадійному матеріал ному стані в цілій своїй масі. Розуміється, турботи про залишення у Франції з набутими правами не мусить перешкоджати нам думати і про ще більші, ширші плани. Як відомо, Головна Еміграційна Рада по постанові III-ої своєї конференції в цьому році, шукає можливостей для переселення до Канади і до Південної Америки.

На закінчення—про заходи, намічені нами вище. Вони не є легкими для досягнення, але добиватися їх переведення в життя слід. Тим більше, що і французька громадська думка, за виключенням певних кол, не стала на шлях простого механічного видалення емігрантів. Цілий ряд депутатів, а таю-ж і преса (див., напр., прекрасну статтю Влад. д'Ормеса в «Тан» з 29. XI і статті в «Журналь»), вказали, що таке видавання не є корисним ні для емігрантів, ні для Франції, до якої лояльна маса еміграції ставиться, як до другої своєї батьківщини і якій вона в багатьох випадках є вельми корисною.

Отже українська еміграція не мусить падати духом і піддаватися тривожним настроям, а мусить шукати собі виходу з положення, і ми певні, що вона його знайде, так як вона його знаходила вже не раз в самих прикрих обставинах.

І. Косеяко.

3 міжнароднього життя.

У Женеві.

В час, коли писано ці рядки, в Женеві відбувається по-зачергова сесія Верховної Ради Ліги Націй, яка після довгого періоду невеселих для Ліги, як міжнародньої світової установи, подій, може зрештою похвалитися чимсь утішним, що подає певні надії, одкриває певні перспективи. Мова йде про франко-германське погодження що-до умов та наслідків Саарського глебісциту.

Ради цього плебісциту, термін якого встановлено на 13 січня наступного року, було й сликано до Женеві Верховну Раду на спеціальне засідання. Вона мала остаточно закінчити підготовчу працю що-до плебісциту і винести відповідні до того рішення. Свого часу та підготовча праця здавалася дуже неспадною. Нагадати, мовляв, собі й цілому світові постанови Версальського договору що-про Саари, переглянути й ствердити зроблені заходи саарського комісара, що урядус там іменем Ліги, та чекати наслідків. Так воно й було б, коли б у Германії не встановився новий режим, зв'язаний з іменем Адольфа Гітлера.

Як відомо, Саара, мала простором, але дуже розвинена індустриально, країна, згідно з Версальським договором, була тимчасом виїнана з германських державних кордонів і передана під контроль Ліги Націй. В бігу мирових пересправ з французького боку виявлено було охоту впрост приєднати Саару до Франції, як винагороду за спустошення німецькими військами її північних індустриальних департаментів. Однак, інші тодішні контракти, а серед них особливо покойний нині американський президент Вільсон, проти того запротестував, спосилаючися на те, що Саарське населення (ніільки сот тисяч людей) національно майже на сто відсотків німецьке. Спинилися тому на компромісі, що в Саарі урядуватиме Ліга Націй, а винагорода французам буде дана передачею їм місцевого рудного і вугільного багатства. Такий режим мав існувати до року 1935, коли населення покликано буде само вирішити свою дальшу державну принадлежність.

Саарському населенню на глебісциті буде поставлено три запитання, а саме: 1) Чи хочуть вони повернутися до Німеччини, 2) Чи хочуть вони приєднатися до Франції і 3) Чи хочуть вони залишити той стан річей, при якому вони жили останні 15 літ, тоб-то зостатися якоюсь незалежною державкою під суверенним контролем Ліги Націй. До германської диктатури Адольфа Гітлера цілий світ був твердо переконаний, що колосальна більшість голосів буде подана за повернення Саари до старої німецької-батьківщини. Тому до плебісциту жалного гідготовання і не робили, не було про що клопотатися; лише французи дбали за тим, щоб за ними були забезпечені їх економічні компенсації на місці. Поява диктатора Гітлера перевернула була на певний час все до гори ногами в уяві де-якої частини міжнародніх чинників. З'явилися, роздмухані головним чином германськими емігрантами та саарськими соціалістами, надії, що саарське населення, знеохочене режимом Гітлера, вибере собі на майбутнє, як батьківщину, не Германію, а Францію, чи виявить волю залишитися гід доглядом Ліги Націй. Гітлер, мовляв, сам добре це розуміє. Тому він і хотів був ще до плебісциту вирішити питання безпосередніми переговорами з Францією, а коли Франція на те не погодилася, то його прихильники і підлегалі надумалися утворити в Саарі відповідний «пуч», щоб дорогою факта, незалежно від наслідків плебісциту, приєднати Саару до Германії. Чутки про це пішли були так далеко і так високо, що сам небіжчик Луї Барту в Женеві встиг був зробити офіційну заяву, що Франція готова викласти свої війська до Саари, коли того побажає Саарський комісар Ліги. В свою чергу й гагенкрейцери, в одпо-

відь на ту заяву, стали були зосереджувати своїх «ударників» на Саарських кордонах:

Над Рейном начеб-то нависла була якась більша конфліктна небезпека. Безпосередніми франко-германськими пересправами пошастило однак ту хмару небезпечну розвіяки. Гітлерівці від кордонів одійшли, французи, вустами свого нового міністра П'єра Ляваля, одмовилися посилати свої війська, а їх ролю виконують відділи англійські, італійські та голандські чи якісь інші з нейтралних; експромтні компенсації французів обговорені, означені в цифрах і забезпечені. Саарському населенню зостається лише вільна воля голосувати, як воно хоче. Який буде з того наслідок, говорить передчасно. Але на сьогодні міжнародня опінія знову вернулася ніби-то до погерельної пухки, що Саар, з волі його населення, повернеться таки до Германії. Гітлер, явна річ, де-кому в Саарі може й не дуже до вподоби, але Гітлер, мовляв, є Гітлер, з батьківщина є батьківщиною.

Женевська подія, оте франко-германське погодження, начеб-то явище більш-менш дрібного порядку, але, як вчазано вище, всно дуже втішне для Ліги, бо підіймає її міжнародній престиж; втішне й для західної частини Європи, бо одкриває дорогу для безпосередніх пересправ, взємня, добросусідського погодження між Францією й Германією, за якими може піти в сліди і взагалі розмежовання їх вгливів у Середній Європі та на її Сході. Тому то й має рацію лондонський Times, пишучи з приводу цього, що в даному випадку важливе не те, до чого прийшли в тому погодженні, а те, що це погодження могло статися. Коли всно могло статися, то за ним можуть з'явитися й якісь інші, важливіші формою й змістом. Надії на це були лейтмотивом усіх промовців, що в Женеві говорили з приводу Саарського погодження.

* * *

Не обійшлося циганське весілля і без марципану, заговорив у Женеві і тов. Літвінов, який по-перше засідав там у Верховній Раді. Серед інших загальників московський міністр сказав і таке: «Совітська влада заінтересована у вирішенні Саарського питання ще й тому, що вона, мовляв, сама стоїть за принцип права народів на самоозначення, за їх правом самим вирішувати свою долю». Верховна Рада мовчки вислухала оту безсоромну заяву. Віримо, однак, що де-хто, коли не всі, згадав таки при тому про Україну, Кавказ, Туркестан то-що. З часом про це згадають усі...

Observer.

З преси.

Останнім часом «Діло» в низці статей («Скоропадщина в світлі дійсности — історичні факти й документи», «Хто, як і по що робить гетьманський шум») рішуче виступає проти «модерного москвофільства», на яке останніми часами повелася мода в де-яких галицьких колах і яке виявляється в спробах пропаганди на користь бувшого гетьмана Скоропадського. З полеміки з цього приводу «Діло» робить резонний висновок:

«Це справді наша домашня справа, але пора вже зробити з цієї справою порядок, щоб вона не притолочувала своєю нездоровою мертвецькою атмосферою всі живі й актуальні українські домашні справи. І той порядок буде встановлений,

коли все українське громадянство гоставить на своє місце справи, які починають займати місця, їм неналежні. На своє місце треба поставити українську монархістичну (гетьманську) ідеологію, яка має право існувати й боротися за свої впливи, як кожна інша ідеологічна течія, та яка проте не зв'язана з гостро актуальними питаннями українського будня, що накладає багато інших клопотів, як лише справа будучого устрою України; на своє місце слід теж поставити зовсім окрему справу — скоропадщину, під якою слід розуміти політичну акцію одного малого емігрантського гуртка, яку пок. В. Ліпівський схарактеризував, як «особисте підприємство Павла Скорпадського!»

Всякі спроби гальванізувати політичний труп наперед засуджені на неуспіх.

З РІЗДВОМ І НОВИМ РОКОМ

усіх знайомих щиро вітають Є. і В. Прокоповичі, прот. І. Бриндзан, І. Рудичів, М. і С. Нечаї, Ю. Яковлів з Бельгії, О. і І. Косець з Бельгії, І. Горайн, О. Стрілецький з Польщі, М. Кармеліта з Польщі, які склали замість візитів і карток гождертву на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

З НОВИМ РОКОМ!

В. Остапчук, чотврий 2-ої сотні 3-го кінного полку Окремої кінної дивізії, голова відділу в Орішкові Українського Центрального Комітету в Польщі вітає з Новим Роком усі українські організації, українську еміграцію та її прсвідників і весь український народ, та бажає щастя, здоров'я й успіху в завязтій боротьбі за волю нашої батьківщини. Дай Боже, щ-б у н-вім 1935 році вітав усіх нас злхтсверхий Київ під гмін елхсних дзвонів св. Софії.

Хай живе вільча, ні від кого незалежна Українська Держава! Слава Україні!

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— До становища української еміграції у Франції. З огляду на розпорядження французького правительства, що торкаються становища еміграції, і на закони, що намічаються, які можуть внести певні зміни в наше становище правне й економічне, В. Прокопович скликав 6-го грудня с. р. нараду з представників наших установ і організацій у Франції: Місії з Відділом опікування, Головної Еміграційної Ради, Генеральної Ради Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції та Управи Т-ва б. Вояків Армії УНР. Метою наради була взаємна інформація про заходи, вже зроблені в справі оборони матеріальних і правних інтересів наших емігрантів, і координація праці надалі. По докладному справозданні про кроки різних організацій, між собою погоджені і взаємно підтримані, присутні на нараді — В. Прокопович, проф. О. Шувльгин, М. Шумицький, ген. О. Удовиченко і Іл. Косенко — обміркували проект основних пунктів меморандума, з яким маєтись вдатися до належної влади в оборону матеріально-правного становища української еміграції.

На нараді сконстатовано було єдність поглядів.

— Генеральна Рада Союзу Укр. Організацій у Франції і Управа Т-ва б. Вояків Армії УНР видали об'явку до своїх членів, в якій повідомляють про зроблені і погоджені між собою заходи цими організаціями в справі нового педятку Нансена, пропонуючи зіб-

рати матеріал про становище немастих, хворих, інвалідів, жінок і дітей, а разом з тим підтримати спільні виступи цих організацій перед владами.

— З життя Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції. 11-го листопада, в день святкування у Франції перемир'я, делегація Т-ва, як і завжди, прийняла участь у церемоніях цього свята. Прапор Т-ва, що в поході був разом з іншими прапорами, ніс хор. П. Йосипшин, а українська делегація була в колоні. Біля Триумфальної Арки прапор Т-ва разом з прапорами французьких організацій б. комбатантів стояв у почесній варті.

Свято випало цього року надзвичайно урочисто й особливе враження на тисячі присутніх зробив військовий парад, що пройшов величне.

— Т-во готується до наступного чергового з'їзду Т-ва, який має відбутися 30-31 грудня с. р. в Парижі.

— Що-до нових зборонних закрів, які має бути зведено у Франції відносно чужинецьких робітників, Управа Т-ва зробила заходи перед відповідними чинниками. Одночасно представництва емігрантів інших національностей, само собою, вживали заходи, і 28 листопада с. р. делегація ФІДАК'у разом з генеральним секретарем Іого п. Роже Марі д'Авіньо та п. Альфонсом Керкгофом, головою організації бельгійських інвалідів, нашими великими і щирими приятелями, була у міністра праці п. Жакьє. Міністр праці дав обіцянку делегації, що він до видання закону видасть циркуляр про те, щоб б. союзні

комбатанти, які перебувають у Франції були останніми застелені новими законами. Ця сесія мінистра була дана вже до преси. Таким чином, наша справа тимчасом залгоджена в той спосіб, що наших членів прирівняно до категорії б. союзних комбатантів. Однак Управа продовжує свої заходи й далі, винісши пропозицію устаткування єдиної для всіх союзних комбатантів карти, яка б видавалася за дозволом міністерства праці, закордонних справ та внутрішніх.

Значок Т-ва. Управа виготовила зразок значка Т-ва, який коштуватиме 7 фр. Членам, які бажають мати значок, належить надсилати гроші до Управи Т-ва із зазначенням на значок. Управа повідомляє, що поки не збере відповідні суми грошей, доти вона значка замовити не буде.

— В Союзі Українських Емігрантських Організацій у Франції.

Діжон. У неділю 25 листопада с. р. відбулася в Гуртку ім. Т. Шевченка урочиста академія, присвячена пам'яті наших героїв, що вмерли під Базаром.

Після вступного слова голови Гуртка п. Германовича, секретаря Гуртка п. Багмет висловив доповідь, в якій зазначив мету академії та оповів про декілька подій з зимового походу та полю під Базаром.

Далі виступив з доповіддю член Гуртка п. Гуля на тему «Зимовий похід» та події під Базаром. Доповідь зробила дуже велике враження на присутніх. Після доповіді вставанням було вшановано пам'ять Головного Отамана С. Петлюри та всіх героїв, що життя своє поклали за Україну.

Після офіційної частини академії присутні ділилися споминами про нашу визвольну боротьбу, особливо про Зимовий похід. Ці спомини були особливо цікаві тим, що багато з присутніх (п. п. Гуля, Ховхун та інші) були активними учасниками цього походу.

Закриваючи свято, слова Гурт-

ка п. Германович подякував п. п. Багметові і Гулі за їх доповіді та присутнім за їх увагу. Крім того, п. Германович подав короткі інформації про стан Гуртка і його діяльність і закликав присутніх до об'єднання та спільної праці в Гуртку, який в Діжоні веде пропаганду української справи та за час свого семилітнього існування багато допоміг як морально, так і матеріально українським громадянам, що перебувають в Діжоні та його околицях.

Діжонець.

— Жалібну академію пам'яті 359-ти в Оден-ле-Тіші влаштовано було 25 листопада с. р. філією Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції.

Після відкриття академії хор під орудою п. Сидоренка заспівав «Ще не вмерла Україна», а утворюваний філії Т-ва б. Вояків п. Житній зачитав доповідь, присвячену повстанню, що так трагічно закінчилося звірським розстрілом у Базарі полонених московськими большевиками українських повстанців. По доповіді п. Лук'яненко голосно прочитав імена всіх розстріляних у Базарі, а хор заспівав «Вічну пам'ять» та «Журналі».

Потім з промовою виступив п. Дідок, та з декламаціями пп. Суський і Лук'яненко. На закінчення академії хор заспівав кілька українських пісень.

— Доповідь сотні В. Солонара. В неділю 2 грудня с. р. в помешканні редакції «Тризуба» Товариство б. Вояків Армії УНР у Франції влаштувало доповідь сотника ген.-шт. В. Солонара на тему «Сучасна організація артилерії».

Сотні Солонар, подавши схему організації артилерії в різних арміях, накреслив тако-ж схематичний план організації артилерії в майбутній українській національній армії, узявши спеціальні українські умови.

Доповідь була дуже цікавою і після неї присутні об-

міналися різними думками щодо організації артилерії в майбутній українській армії.

— Поминальний день 1 листопада в Греноблі. На запрошення французького гренобльського комітету по влаштуванню свята на спомин тих, що полягли за батьківщину, гренобльська філія Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції взяла участь у маніфестації разом з організаціями французькою, італійською, грецькою й т. и. Од Т-ва б. Вояків участь у поході брали пп. Вонарха, Токайло й Різників, а від Української Громади — пп. Червонецький та Миронович. На могилі французького невідомого вояка українські представники поклали вінок з блакитними стрічками від Т-ва б. Вояків Армії УНР.

У поході український прапор виділявся серед не одного десятка прапорів та звертав на себе увагу місцевого населення, що стояло скрізь на вулицях, своїми кольорами.

Українську участь у поході було відзначено місцевою французькою пресою.

Того-ж дня українська колонія в Греноблі о год. 2.30 відвідала могилу б. поручника армії УНР Леоніда Кушніра і поклала на ній квіти. Присутні хором заспівали над могилою «Чуєш, брате мій...»

— Відкриття української дитячої школи в Греноблі. В неділю 2 грудня с. р. Шкільний Комітет у Греноблі влаштував відкриття української дитячої школи. На цьому святі присутні були, крім членів Української Громади, майже вся українська колонія в Греноблі.

Свято відкрив п. Різників короткою промовою про значіння школи, як огнища для виховання наших дітей в національному дусі та приготування їх до майбутньої боротьби за українські національні ідеї. Після цієї промови присутні заспівали «Не пора», і з дальшою промовою про навчання дітей виступила вчительниця п. Мироновичева. По-

тім п. Дорожинський зачитав листи: від Управи «Рідної Школи» у Львові, яка прислала букварі дітям та книжечки, і від дітей почткової української школи у Львові.

Діти Люся Каницька та Сергій Миронович продекламували кілька віршів та заспівали кілька пісень. Їх виступ зробив присутніх велике вражіння. Далі пані Мироновичева та Каницька заспівали дует, п. Мироновичева ще й соло «Ой, місяченьку». П. Мілько загрив на піаніно кілька мелодій, а хор від орудою п. Червонецького заспівав низку пісень, а на закінчення «Ще не вмерла Україна».

Свято закryw п. Різників подякою всім за підтримку Шкільного Комітету.

Зроблено було тако-ж збірку пожертв на школу.

Присутні, як дорослі, так і діти, провели потім час в забаві. Врежіння від свята у всіх злишилось як найліпше.

— З а с н о в а н н я А м а т о р с ь к о г о Г у р т к а в Г р е н о б л і . Не дивлячися на тяжке матеріальне становище українців м. Гренобля, в місцевій українській колонії все-ж розвивається громадська й національна праця. Заєновано зараз у Греноблі Аматорський Гурток, що під керівництвом п. Різникова приготує виставу, а хор під управою п. Червонецького — концерт до цієї вистави.

— П а р а ф і я л ь н а Р а д а в Г р е н о б л і , що піклується церковною справою, зложилася з п. п. Червонецького й Куцовала.

— В и с т а в а і б а л ь в О д е н - л е - Т і ш і . Філія Т-ва б. Вояків Армії УНР в Оден-ле-Тіші при допомозі Товариства Театрального Мистецтва влаштувала 4 листопада с. р. під режисурою п. Спендовського комедію на 4 дії Кюгута — «Данило-Чарівник».

У грі брали участь — пані Гаховичева та пп. Спендовський, Щербак, Трохименко, Загній.

Після вистави тріо — пп. Феденко, Сидоренко та Максимів — чудово виконало кілька пісень, а кілька українських танків бездоганно виконали — пані Дідюва та пп. Ярешко та Суський. Всіх виконавців присутні негордили гучними оплесками й викликали «на біс».

Закінчився вечір танцями, що продовжувалися до 2 год. ранку. Під час вистави зібрано було на голодуючих на Україні 41 фр. 75 с.

— На Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі замість різдвяних і новорічних привітань і візитів склали: Є. і В. Прокоповичі — 25 фр., прот. І. Бринзан — 20 фр., І. Рудичів — 10 фр., М. і С. Нечаї — 20 фр., Ю. Яковлів з Бельгії — 20 фр., О. і І. Косяць з Бельгії — 14 фр., І. Гораїн — 10 фр., О. Стрілецький з Польщі — 2 золотих, М. Кармеліта з Польщі — 2 золотих, В. Остапчук з дружинсю й з дітьми з Польщі — 5 фр.

В Польщі.

— З життя Українського Клубу у Варшаві. Український Клуб у Варшаві відчинив біжучий сезон. Вечерниці відбуваються в саді Товариства власників нерухомостей кожної суботи (Мьодова 7, п. 5).

— Клуб «Прометей» у Варшаві 22 листопада с. р. розпочав новий сезон доповіддю проф. Р. Смаль-Стоцького на тему «Праця «Прометей»».

26 листопада відбулися річні загальні збори «Молодого Прометей». До президії зборів присутні обрали проф. Р. Смаль-Стоцького, п. Імнадзе і п. Горасвський. Проф. Р. Смаль-Стоцький у своїй промові торкнувся завдань молоді, організованій в «Прометей», а п. І. Липовецький зложив справоздання про дотеперішню працю «Молодого Прометей».

Збори обрали тако-ж нову Управу, до складу якої від українців

увійшли пп. П. Крижанівський і Б. Горасвський.

— Вшанування пам'яті героїв Базару у Варшаві. 25 листопада с. р. відбулася у Варшаві урочиста академія, присвячена трагічній смерті 359 героїв-мучеників Базару. Академію організував місцевий відділ УЦК. Голова відділу полк. Рибалко-Рибальченко, відкриваючи академію, в короткому слові підкреслив значіння події в Базарі для української нації, а полк. Ю. Науменко присвятив героям Базару велику доповідь.

В цій доповіді Базарська трагедія знайшла широке освітлення, як приклад величності українського духа і безмежної любови до батьківщини та приривства до ворога, що мав фізичну перемогу.

«Кожний народ, — каже полк. Науменко, — що був змушений боротися за своє визволення, перейшов свій Базар і створював потім легенди, що помагали наступним поколінням продовжувати боротьбу. Бо історія народів пишеться кров'ю і кров'ю здобувається право народів до незалежності й свободи. І в Базарі так само не даремно пролилася українська кров. Прийде час, коли кожна крапля тієї крові породить тисячі нових борців, вихованих у культі великих чинів. Базарська трагедія обертається вже в легенду. І з кожним роком ця легенда сильніше вростатиме в український ґрунт, зпричиняючися до зміцнення української національної єдності. За легенду Базару прийшлося заплатити дорогу ціну, але в свій час і ворог заплатить за неї великою ціною. А свята могила в Базарі, — свідок до кінця виконаного обов'язку й непохитності та перемоги національного українського духа, — стане місцем складання українським народом пошани для всіх тих борців за його свободу, що в боротьбі за волю України той дух проявили».

Доповідь полк. Науменка зробила на присутніх велике вра-

жіння й перенесла думками до недавньої нашої визвольної боротьби, так багатої в трагічні події.

— В Українському Мистецькому Гуртку «Спокій» у Варшаві 11 листопада с. р. відбулася доповідь п. П. Холодного на тему — «Короткий перегляд сучасної української графіки».

2 лютого буд. року Гурток передбачає відкрити виставку праць членів Гуртка в Варшаві, а в кінці лютого — у Львові.

— Проводи ген. Загородського. 19 жовтня с. р. в Українській Станиці прим. Каліші відбулися проводи начальника Станиці ген.-хор. Загородського, що на III делегатському з'їзді був обраний до складу Головної Управи УЦК.

Представники від командного складу дивізій та місцевих організацій зійшлися в старшинському зібранні, де за шкелюкою чаю висловили генералу Загородському свої побажання й почуття вдячності.

Промовляли ген. Козьма, проф. Андрієвський, п.-о. Борис Якубовський, полковники: Шраменко, Паньківський, Середа, Скрипка, Федченко, Прихолько і сотні. Баліцький, що всебічно висвітлює жертвенну, корисну і щирю працю ген. Загородського, яка спричинилася до розквіту культурного та матеріального станичної еміграції та до широго об'єднання і згоди між організаціями та місцевими установами.

Присутньому на провадах новому начальникові Станиці ген.-хор. Омеляновичу-Павленкові (молодшому) військові представники склали привітання і свої послуги.

— Корпорація «Запрожжа» у Варшаві влаштувала 28 жовтня с. р. прогулку до Археологічного Музею. Пояснення експонатів робив д-р Л. Чикаленко.

2 листопада с. р. відбулася в корпорації доповідь інж. М. Палієнка на тему — «Літунство та протидіакова оборона».

10 листопада с. р. відбулися

товариські сходи корпорації. На цих сходинах відбулося тако-ж одкриття шахового турніру на містрство корпорації на 1934 рік.

24 листопада с. р. на черговому суботньому зібранні корпорації відбулася доповідь д-ра Л. Чикаленка на тему «Спогади про 1919 рік на Україні».

В Чехословаччині.

— Вечір пам'яті М. Старицького в Празі. Союз Українських Журналістів і Письмників у Празі, з нагоди 30-тиліття з дня смерті М. Старицького влаштував у Празі вечір, присвячений його пам'яті.

Голова Союзу граф. Ст. Сірополко у вступному слові освітлив значіння Старицького для української літератури в тому збагаченні української мови новими або відновленими прекрасними словами, що так характерно для творчості Старицького.

Проф. М. Славінський охарактеризував діяльність Старицького, як одного з тих ідеалістів, що в свій час робили українську справу без перспектив, без надій на зреалізування своїх зусиль, працюючи для майбутнього при постійних переслідуваннях поліції, при цілковитому нерозумінні своїми сучасниками.

Для ілюстрації поетичної творчості М. Старицького пані Н. Дорошенкова з властивим їй талантом прочитала кілька віршів поета.

По-за програмою вечера, на гаряче бажання аудиторії, виступив проф. Дм. Дорошенко, що зазнайомив присутніх з бібліографією творів Старицького, назвавши головніші з них — переклади казок Андерсена, сербські народні думки, переклади з Байрона, Гамлета Шекспіра, переклад Демона Лермонтова й т. д.; оригінальні твори Старицького — Оборона Вуші, Остання ніч, Богдан Хмельницький.

Всі ці твори Старицького, що далеко не в повній мірі були оцінені сучасниками, після кри-

тичних розвідок Івана Франка набули собі опінії першорядних поетичних творів, що в наш час уже введені до курсів української словесности.

Виступ проф. Дм. Антоновича був зустрінутий аудиторією з захопленням. Проф. Антонович уважає, що краса вірша Старицького вища за вірш Лесі Українки, що є нашою другою поеткою по Шевченкові. Вірш Старицького найплавніший і найчужніший. З театрального боку Старицького можна назвати художником сцени, що найбільшу увагу звертав на красу сцен, особливо масових. Переробка чужих п'єс удавалася Старицькому так добре, що його п'єсам давали перевагу перед оригіналами, бо вони відзначалися сценічністю і служили прекрасним матеріалом для артистів. До всього вищезазначеного Старицький був ще, на думку проф. Антоновича, незрівняним декламатором, геним од декламації. Прекрасне вражіння зробило читання проф. Антоновичем деяких віршів Старицького.

В цей вечір усі доповіді були такі цікаві, а декламації такі художні, що була велика школа, що лише 40 душ було щасливих їх слухачів.

3. М.

— На засіданні Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі темою рефератів був 2-ий міжнародній з'їзд славистів. Учасники цього з'їзду, проф. А. Артимович і проф. В. Шербаківський, подали відомості про організацію праці з'їзду та свої вражіння з нього. З'їзд був багатий, організація його добра. Українська участь на з'їзді була солідною й становище українців цілком рівноправним — вони мали місце в почесному комітеті й були покличені до провду з'їздовими працями. Всього 30 українських учасників зголосили 32 виклади на теми як спеціальні, так і загальні. Свої реферати на з'їзді українці читали не тільки по українському, а тако-ж по німецькому, польському, чеському. На українські теми мали виклади де-

хто з чужих учених. Цікаві були виступи українців і на викладах з «об'єдинительними» тенденціями (здебільшого москалів), де треба було спростовувати хибні й ненаукові твердження. Українці нав'язали на з'їзді багато нових знайомств і зв'язків з чужинцями.

В оживленій дискусії над цими рефератами члени Товариства проф. Антонович, акад. Смаль-Стоцький і проф. Яковлів зупинилися тако-ж на питанні про обсяг славистики і про доцільність організації славистичних конгресів з таким широким програмом, як його мав 2 міжнародній з'їзд славистів у Варшаві 1934 р.

— Відкриття Студії Українського Драматичного Мистецтва в Празі. Українська еміграція в Празі збагатилася новою громадською організацією, в якій давно вже відчувалася велика потреба. Це Студія Українського Драматичного Мистецтва, організована нашою артисткою Наталією Дорошенковою.

Праця студії розпочалася 20 жовтня с. р. схолинами, на яких проф. Л. Білецький зробив доповідь на тему «Українська побутова драма» з характеристикою творчости українських драматургів, а проф. Дм. Антонович — на тему «Український побутовий театр», підкреслюючи велике значіння нашого побутового театру для розвитку української культури взагалі.

Коли Студія стане на правильний ґрунт і матиме сприятливі умовини для свого розвитку, вона зможе відіграти значну роль в житті нашої еміграції. Наша молодь, що росте закордоном одірвано від народнього життя, зможе ознайомитися з народнім побутом, а наші драматичні таланти, на які була багато українська молодь усіх часів, знайдуть приложення своїх сил, і вони не пропадуть безслідно для української культури.

3. М.

— Українські емігранти в Польщі на Українській Дімі у Празі. Український Цен-

тральний Комітет у Варшаві переслав Музеєві Визвольної Боротьби України на Український Дім у Празі золот. польськ. 123.55, зібраних ним серед української еміграції в Польщі. Жертвовади в Івацевичах: Когут зол. п. — 1., Л. Граб — 0.30, А. Риббішевський — 1, П. Шульга — 0.50; в Щеріорні: О. Коваль — 2 зол. польск., М. Серета — 1, свящ. І. Величенко — 3, П. Харитоненко — 1, С. Кость-Костенко — 1, Ф. Шевченко — 1, С. і В. Горячко — 2, В. Кухарчук — 1, А. Коліно — 1, В. Савченко — 1, І. Мавровський — 1, М. Козарчук — 0.50, Л. Риваренко — 1, О. Суховій — 1, Шварца — 1, А. Чемарис — 0.50, П. Опаренко — 0.50; в Скальмержих: Г. Сотник — 1, Г. Доскач — 0.50, Іванів — 0.50, Савосько — 1, Волощук — 0.50, Дем'яненко — 1, Болня — 0.50, Огоронович — 1, Терещенко — 0.50. Збірка на Бабіні на Волині Ю. Сіхневича теля 73.90 зол. п. Пожертва Івана Кобилки — 10, М. Душана — 1, решта підписів нечиткі. Збірка переведена на підписні листи Музею Визвольної Боротьби України. Жертводавцям, як і збірачам шира подяка й слава! Хай це послужить прикладом і для всіх інших осередків нашої еміграції.

Пожертви надіслати на адресу директора Музею проф. Д. Антоновича: Prof. Antono v u s. P r a h a - N u s l e 245. C z e c h o s l o v a k i a.

В Болгарії

— Панахиду в Пловдиві за спокій душ 359 розстріляних більшевиками в Базарі українських вояків відслужено було місцевою Українською Громадою 25 листопада с. р. Після панахиди в помешканні Громади відбулося зібрання, на якому було виголошено промови та було зачитано доповідь про значіння свята 359. Д. Пестрюк.

В Німеччині.

— В Українському Нах-

ковому Інституті у Берліні 9 листопада с. р. відбулася доповідь українською мовою проф. д-ра І. Мірчука на тему «VIII міжнародній філософичній конгрес у Празі», а 16 листопада — доповідь доц. д-ра В. Круґницького українською мовою на тему «Політична діяльність гетьмана П. Орлика».

23 листопада с. р. відбулася в Інституті доповідь українською мовою д-ра М. Антоновича на тему «Істнування між бароном фон-Штейном і графом Кочубеєм». 30 листопада с. р. відбулася доповідь українською мовою проф. д-ра Зенна Кузеді на тему: «Що ри року у звичаях українського народу».

В Бельгії.

— Посвячення прапора нововсталого Товариства б. Вояків Українців у Бельгії відбулося 4 листопада с. р. в українській уніятській каплиці св. Володимира в Брюсселі.

Після служби Божої настоятель каплиці п.-о. Боський виглосив гарну, чулу промову французькою мовою, звертаючись до присутніх бельгійців і пояснюючи їм визвольні змагання українського народу. Хор заспівав молитву за Україну, український та бельгійський національні гімни.

Присутніми на госвяченні прапора були і представники бельгійських комбатантів із своїми прапорами.

На запрошення Товариства взяли участь в цій урочи. гості члони Товариства «Незалежна Україна» в Брюсселі, на чолі з своїм головою, сотником Армії УНР Я. Олександром та представник Головної Еміграційної Ради у Бельгії инж. Ю. Яковлів.

Товариство б. Вояків Армії УНР у Франції надіслало нововсталому Товариству б. Вояків-Українців у Бельгії своє привітання.

В Люксембурзі.

— Люксембурзький Ко-

мітет Допомоги Голодуючим на Україні влаштував 28 жовтня с. р. чергове засідання, на якому голова Комітету п. Софроненко запропонував і в цьому році, так як то було в році минулому, відзначити день 29 жовтня протестом проти голодування України московською совітською владою. Було вирішено сликати на другий день, 29 жовтня, жалібне засідання.

Це жалібне засідання 29 жовтня відбулося при участі членів Комітету люксембурців, що прислалися до жалоби й протесту українського народу. Присутні українці були глибоко зворушені щирим і теплим відношенням до стражданих українського народу шляхетних люксембурців.

Комітет постановив огловити свій заглик до місцевого населення і перевести дальшу збірку грошей для голодуючих на Україні.

Комітет звертається з гарячим закликом також і до громадянства українського скласти пожертви для голодуючих на Україні братів.

Адреса Комітету :
Comité de Secours aux Affamés de l'Ukraine, 47, rue de l'Alzette, Esch-Alzette, Luxembourg. Поштове чековеkonto: Luxembourg, 7608.

В Америці.

В Нью-Джерсі, в Сполучених Штатах Північної Америки, заснувався гурток українців-наддніпрянців — Соборна Україна.

Засновання цього гуртка викликало певний рух серед української еміграції. Ініціатори його мають на меті притягти до гуртка всі видатніші українські наддніпрянські сили в Америці.

В Китаю.

Українська Громада в Тянзіні домовилася з газетою «Возрожденіє Азії» про постійну сторінку українською мовою, яка буде редагуватися Громадою.

— Українську Громаду в Тянзі-

ні відвідав голова Української Громади в Шанхаї для переговорів про об'єднання роботи всіх українських національних організацій на Далекому Сході.

Бібліографія.

— Записки Наукового Товариства імені Шевченка, том СLII, випуск II, праці Історично-Філософської секції за ред. Ів. Крип'якевича. Ярослав Пастернак. I. Перша бронзова доба в Галичині в світлі нових розкопок. II. Нові археологічні набутки Музею Н. Т. Ш. у Львові за час від 1929 — 1932 р. Львів 1933.

Перший вигляд, крім вступу, містить чотири розділи — I. Власні розкопки в Почапах, пов. Золочів, і в Якторові, гов. Перемішляни; II. Музейний матеріял; III. Опрацювання матеріялу; IV. Загальні висновки. Прикладено до цієї праці гонґажик важнішої літератури, яку було використано, та форстко переказаний зміст праці гонімецьки. Працю ілюстровано чотирьма таблицями предметів, знайдених при розкопках у Галичині.

Другий вигляд представляє собою перелік знайдених при розкопках предметів, головню на терені Галичини, що переходується в Музею Товариства ім. Шевченка у Львові. Де-які з перелічених предметів знайдено на Волині, Поліссі або Підляшші, а навіть і в Литві. Колю кожного з перелічених предметів є число, під яким цей предмет переходується в Музею. Розбито цю працю на такі відділи: I. Неоліт, II. Енеоліт, III. Бронзова доба, IV. Гальштатська доба, V. Лятенська доба. VI. Римська доба, VII. Княжа доба.

— Записки Наукового Товариства імені

ни Шевченка, том СLIII, випуск II, праці Філологічної секції за ред. Ярослава Гординського. Ярослав Гординський. Сучасне франкознавство (1916-1932). Львів. 1933.

Дослід праць про творчість Ів. Франка із заключенням про неорганізованість, неповність та одностороннє освітлення творчості поета.

С.

Лист до Редакції.

Високоповажаний
Пане Редакторе!

Будьте ласкаві, дозвольте через посередництво Вашого видання висловити мою сердечну подяку тим установам і особам, що привітали мене з приводу 40-літньої дати від початку моєї літературно-наукової праці.

Дозвольте тако-ж при тій нагоді оповісти відкликання видрукуваного в ч. 44 оголошення про збірку пожертв на видання у присвяту мені наукового збірника. Те оголошення появилось без мого відома. Дякую його ініціаторам, якими провадили найкращі почуття до мене, все-ж не можу погодитися з тим, аби в час нинішньої матеріальної скрути став я приводом для обтяження людей, що з доброго почуття до мене ще мусіли б приневолювати себе до матеріального обмеження. Збірник, про який в згаданому оголошенні мова (він вже зредагований і складається з розвідок про діяльність гетьмана Івана Мазепи і його співробітників), буде видрукувано в одній з серій «Праць Українського Наукового Інституту» без зв'язку з моїм ім'ям.

Прийміть вислови моєї правдивої пошани

С. Лотоцький.

Нові книжки й журнали.

— Вісти з Українського Наукового Інституту в Берліні, місячник під ред. д-ра Зенна Кузеля. Українське видання, No 5 (12), Берлін, 31 жовтня 1934. Гектографоване видання. Зміст: Нові шляхи виховання студенської молоді в Німеччині; «Ерзац» чи планові змагання до автархії; Виклади в Українськім Науковім Інституті в Берліні; Українські виклади в Семинарі Орієнталних Мов при Берлінськім Університеті; Повідомлення; Український Студенський Дім; Дрібні вісти.

Адреса видавництва: Prof. Dr. Zeno Kuziela (Ukr. Wiss. Institut), Berlin C2, Breitestr. 36.

— Той-же журнал ч. 6 (13), 30 листопада 1934. Зміст: Торляне і Україна; 175 ювілей народження Фридриха Шіллера в Німеччині; Церковна проблема в Німеччині; Німецька преса кінця XVII ст., як історичне джерело для історії України; Нові книжки; Останні виклади Українського Наукового Інституту в Берліні; Академія пам'яті Михайла Грушевського в Берліні; Дрібні вісти.

— Святослав Доленга. Скоропадщина. Наглядом Модеста Куницького. Варшава. 1934. Сторінок 174 шістнадцятки. Зміст: Передмова. Розділ I: Бонапарт, чи «традиційно-національний монарх»? Розділ II: Будівничий України. Розділ III: Київ — мати городів русских». Розділ IV: Агонія й кінець гетьманщини. Розділ V: Перелицьований король Лір, або московський генерал на вигнанні.

Книжку написано талановито й гостро. Автор зазначає, що праця має головним чином характер суто-інформаційний, але те далеко не всюди додержано. Інтерес книжки — в численних цитатах з докумен-

тив і видань цієї доби, які дають матеріал для характеристики особи. освітлено діяльності якої присвячено книжку. Обладінка фільмово-бульварного характеру, з тим, що на ній надруковано, не має значення, що ставить собі серйозні завдання.

— Кавказ, ч. 10-11, жовтень-листопад 1934. Париж. Орган кавказької незалежної національної думки.

— Северный Кавказ, ч. 5-6, вересень — жовтень. 1934. Варшава. Орган Народної партії горців Кавказу.

Од Редакції

Через надмір біжучого матеріалу випускаємо це число подвійним.

Наступне число вийде в неділю 30 грудня с. р.

Од Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції

Повідомляючи членів Т-ва і не-членів про те, що міністр праці п. Жаксє заповнив делегацію ФІДАК'у, що б. союзні комбатанти будуть звільнятися останніми в разі переведення заборонних законів про чужинських робітників, Управа Т-ва одночасно звертає увагу уповноважених і зв'язкових Т-ва, що вони мають в разі небезпеки звільнення членів Т-ва інтервенювати, вказуючи на обіцянку міністра праці.

Карти членів Т-ва служать доказом приналежності до Т-ва і ці карти останнього зразку є єдино дійсними.

Не члени Т-ва, але бувші вояки нашої армії, в разі бажання мати посвідки, що вони є справді б. комбатанти, можуть такі посвідки мати від Управи Т-ва на її бланках. В місяцях, де є зв'язкові та уповноважені, заінтересованим особам належить звертатися до них, які й пересилатимуть їх прохання до Управи Т-ва.

Т-во бувших Вояків Армії УНР у Франції

афілійоване до французької Національної Федерації Інвалідів, Жертв війни та бувших Комбатантів влаштовує в понеділок 31-го грудня 1934 року в салі Бельгійських Інвалідів — 59, Rue Vergniaud, Paris 13-е (Métro Glacière ou Corvisart, tram. 93, 123-124) з нагоди 6-го чергового з'їзду Т-ва велику

Вечірку - баль

В програмі спів хорів й солові, атракціони, товариські забави. Чистий дохід — на Інвалідний фонд Т-ва.

Танці до ранку. Жаз-банд. Початок о 21 год. Вхід: чоловіки — 7 фр., пані — 5 фр.

Запрошують знайомих. Поможіть українським інвалідам.

Український Літературний Гурток у Парижі

влаштовує в неділю 23-го грудня с. р. о год. 3-ій повел. в салі 14, rue de Trévise (метро Каде) доклад представника у Франції Фонду Української Політехники інж. М. Мелашка на тему:

Українська Політехника в Чехословаччині

Вступ вільний. На покриття видатків 2 франга.

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Вяч. Прокоповичем, виходитиме в 1935 році по-старому і за участі тих самих співробітників

Умови передплати на 1935 рік

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр., на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1/2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис.
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 леїв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
БЕЛЬГІЯ	20 бельг.	10 б.	6 б.	2 б.	0,60 б.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

Закордоном журнал передплатувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W Sikewich, P. O. Box 333 Toronto, Ontario, Canada 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — П р а г а: P. Filonovic. Horni Cernosice u Prahy, с. 107. П о д є б р а д и: п. інж. Бурачинський. Ukr. Hosp. Akademie, Poděbrady. 4) В Польщі — J. Lipoweski, ul. Czerniakowska 204, m. 25, Warszawa, для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipoweski. 5) В Спол. Штатах «Surma Book», 103 Av. A. New York, N. Y., U. S. A. 6) В Царьгороді: M. Zabelle. Posta kuturu № 224. Beyoglu. Istamboul. Turquie. 7) В Бельгії — Georges Jakovliv, Ing. 61, rue de Dave, Jambes — Namur. Chèque Postal 234465.

Українська ялинка в Парижі.

Українська молодь, під опікою настоятеля Української Православної Церкви в Парижі прот. І. Бриндзана, влаштовує 25 грудня с. р. о год. 3-ій ялинку для українських дітей в Palais de la Mutualité, salle H. 25, rue St-Victor, Paris 5. (Метро Maubert-Mutualité).

Підписні листи на збірку пожертв. а тако-ж запис дітей на свято — в Українській Православній Церкві, в Бібліотеці ім. С. Петлюри, редакції «Тризуба» та в українських організаціях у Парижі.

Українська Громада в Парижі запрошує українських дітей до утворення хору для виконання

колядок на Різдвяні свята.

Співанки по-середі о год. 8 веч. — 37, rue Boileau (метро Michel-Ange-Molitor та Chardon-Lagache), tél. Aut 18-59.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.